

Stockholm den 26 oktober 2017

Till

Utbildningsdepartementet
103 30 Stockholm

Diarienummer: S2017/03349/FST

Attentions remissvar över betänkandet ”På lika villkor! – delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen”

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras familjer. Vi företräder personer med egna funktionsnedsättningar, anhöriga och personal som möter våra grupper inom t.ex. skola, vård, socialtjänst, arbetsförmedling och försäkringskassa. Bland våra medlemmar finns personer med ADHD, ASD/Aspergers syndrom, Tourettes syndrom, språkstörning samt personer med nedsatt förmåga att läsa, skriva och räkna. I dag har Attention drygt 16 000 medlemmar i 60 lokalföreningar i landet.

Riksförbundet Attention har tagit del av remissen ”På lika villkor! – delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen” SOU 2017:43. Vi anser att utredningen tagit sig an en mycket viktig fråga.

Inledning

För personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar kan hjälpmedel betyda allt. Kognitivt stöd kan göra all skillnad när det handlar om delaktighet och bättre levnadsvillkor. Det kan göra att man klarar skolan, klarar av att arbeta, klarar av att ha ett hem och ett fungerande hushåll. Att förskrivningen är likvärdig och genomsyras av kunskap om funktionsnedsättningar och individers olika behov och levnadsförhållanden, och förskrivs utifrån behov är därför mycket viktigt.

Våra erfarenheter av brister i förskrivning av kognitiva hjälpmedel bekräftas emellertid av utredningen. Förskrivningen är inte likvärdig. Den brister dessutom mot en grupp där många lever i en utsatt situation med psykisk ohälsa och i behov av samhällsstöd.

Attention är positiv till många av utredningens förslag, men vi saknar bland annat förslag som tillgodoser behoven av ökad kunskap om kognitiva hjälpmedel hos förskrivare samt tillräckliga förslag som tillgodoser behoven av kunskap om kognitivt stöd i skolan.

13. Ökad likvärdighet

13.7.1 Definition av hjälpmedel

Utredningens förslag: I hälso- och sjukvårdslagen införs en definition av begreppet hjälpmedel. Med hjälpmedel avses dels hjälpmedel för vård och behandling, dels hjälpmedel för den dagliga livsföringen, vilka fordras för att den enskilde själv eller med hjälp av någon annan ska kunna

- 1. tillgodose personliga behov såsom att klä sig, äta, sköta sin hygien,*
- 2. förflytta sig,*
- 3. kommunicera med omvärlden,*
- 4. fungera i hemmet och i närmiljön,*
- 5. orientera sig,*
- 6. sköta vardagslivets rutiner i hemmet,*
- 7. gå i skolan, samt*
- 8. delta i sysselsättning och vardagliga fritidssysselsättningar som utförs i hemmet och närmiljön.*

Utanför begreppet hjälpmedel för den dagliga livsföringen faller arbetstekniska hjälpmedel, hjälpmedel som kan behövas för att genomgå yrkesinriktad rehabilitering, särskilda pedagogiska hjälpmedel inom skola, förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt förbrukningsartiklar.

Utredningens bedömning: En definition av begreppet hjälpmedel bör införas i hälso- och sjukvårdslagen. Härigenom blir det tydligare för såväl hjälpmedelsanvändare som huvudmän vad skyldigheten att tillhandahålla hjälpmedel principiellt omfattar. Detta förbättrar förutsättningarna för en ökad likvärdighet över landet. Definitionen är också tänkt att kunna ligga till grund för av regeringen meddelade bestämmelser i förordning som ger närmare upplysning om vilka typer av personliga hjälpmedel som måste ingå i huvudmännens utbud. Ingen ändring i sak är avsedd i fråga om vad som omfattas av begreppet hjälpmedel, utan bestämmelsen utgör en kodifiering. Regeringen bedöms ha tillräckligt bemyndigande för kunna meddela närmare bestämmelser om vilka typer av hjälpmedel som omfattas av definitionen.

Attention ser positivt på ambitionen att klargöra ansvarsförhållandena kring hjälpmedel, men sannolikt kommer det fortsatt uppstå gränsdragningsproblem gällande vilken huvudman som bär ansvaret för olika hjälpmedel, med risk att människor kommer i kläm. För många hjälpmedel är det svårt att skilja på om det är kopplat till exempelvis lärmiljön i skolan/förskola, på arbetsplatsen eller i den dagliga livsföringen i exempelvis hemmet eftersom de svårigheter man har visar sig oavsett var man befinner sig.

I syfte att förbättra elevers möjligheter att få hjälpmedel skulle förtydliganden i skollagstiftningen kunna göras. För att stödja personalen skulle också de nationella myndigheterna kunna ge bra vägledning i sina respektive styrdokument.

13.7.2 Nationell uppföljning och statistik

Utredningens förslag: Socialstyrelsen ges i uppdrag att kontinuerligt samla in data och statistik i syfte att långsiktigt följa upp hjälpmedelsområdet. I datainsamlingen bör ingå uppgifter om kön, ålder, hjälpmedelstyp, län/kommun och avgifter. Socialstyrelsen bör också få i uppdrag att ta fram lämpliga indikatorer för uppföljning och även följa utvecklingen.

Utredningens bedömning: Återkommande uppföljningar och jämförbar statistik inom hjälpmedelsområdet skulle öka möjligheterna att följa utvecklingen inom området, skapa förutsättningar för utvecklingsarbete och effektivisering lokalt och regionalt och på sikt främja en mer likvärdig tillgång till hjälpmedel. En större tillgång på uppgifter om samhällets tillhandahållande av hjälpmedel till personer med funktionsnedsättning kan även underlätta nationell tillsyn.

Attention tillstyrker utredningens förslag om att Socialstyrelsen ges i uppdrag att kontinuerligt samla in data och statistik i syfte att långsiktigt följa upp hjälpmedelsområdet. Det är viktigt att även hjälpmedel som inte förskrivs inom vården och omsorgen kartläggs.

13.7.3 Jämställdhetsintegrering

Utredningens förslag: Socialstyrelsen ges i uppdrag att kartlägga och sprida goda exempel på systematiskt jämställdhetsarbete inom hjälpmedelsområdet. Exempel på sådant arbete är jämställdhetsintegrering. Kartläggningen bör även fokusera på kompetenssatsningar inom jämställdhet. Uppdraget syftar till att uppmärksamma och främja jämställdhetsarbetet inom området.

Socialstyrelsen bör inom ramen för uppdraget samråda med andra relevanta nationella aktörer inom området.

Attention tillstyrker förslaget, men tillägget att Socialstyrelsen inom ramen för uppdraget även bör samråda med funktionsrätts- och brukarorganisationerna.

13.7.4 Bättre möjligheter till aktiv fritid

Utredningens förslag: Myndigheten för delaktighet (MFD) ges i uppdrag att ta fram underlag till insatser för att främja tillgången till olika individstödande produkter som möjliggör en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Uppdraget bör genomföras i samråd med Folkhälsomyndigheten samt i dialog med berörda funktionshindersorganisationer.

Attention tillstyrker förslaget.

14. Rimliga avgifter

14.8.2 En bestämmelse om hjälpmedelsavgifter införs i HSL

Utredningens förslag: I HSL införes en ny bestämmelse, 17 kap. 1 a §, med följande lydelse.

Skäliga avgifter för hjälpmedel och för besök i samband med behovsbedömning och förskrivning får tas ut av den som fyllt 18 år. Avgift får inte tas ut av den som tillhör personkretsen enligt 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Avgift får heller inte tas ut av den som är 85 år eller äldre.

Attention tillstyrker utredningens förslag att undanta personer från avgifter, med syfte att skydda grupper som regelmässigt har dålig ekonomi. Men utredningen missar att den dåliga ekonomin inte bara träffar personer som omfattas av LSS utan i mycket hög grad även personer med funktionsnedsättningar som på grund av den snäva tolkningen av personkretsarna i praktiken hamnar utanför LSS, däribland personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.¹ Gruppen som omfattas av avgiftsfriheten måste därmed breddas så att de som behöver denna avgiftsfrihet också får del av den, inkluderat personer med psykiska funktionsnedsättningar.

Av statistik från Socialstyrelsen från 2010 framgår att personer med psykisk funktionsnedsättning drabbas hårdast i dagens system av ekonomiska ersättningar.² Där framgår att personer med psykisk funktionsnedsättning har 20 procent lägre disponibel inkomst jämfört med genomsnittet för hela gruppen personer med funktionsnedsättningar och också är den grupp där det är vanligast förekommande med bistånd.

Så här skriver Socialstyrelsen i ovan nämnda rapport (s. 55-56):

”Personer med psykiska funktionshinder har enligt HEK (se s. 64) en särskilt utsatt ekonomisk situation jämfört med andra. Sysselsättningen är låg, gruppen har lägst andel med lön, och löneinkomsten är lägre än andras. Dessa personer har i genomsnitt lägre disponibel inkomst och högre andel med ekonomiskt bistånd än andra. De har också oftare ekonomiskt stöd från någon närstående eller anhörig. Vidare bor de i hyresrätt i högre utsträckning än andra samt har högre boendekostnad och mindre boendeyta. Personer med psykisk funktionshinder har oftare än andra frikort för hälso- och sjukvård och läkemedel, men trots det har de i högre utsträckning än andra avstått från hälso- och sjukvård, tandvård och från att köpa läkemedel. Ändå omfattar undersökningen troligen inte personer med mycket omfattande psykiska funktionshinder, t.ex. med psykossjukdomar, som kan antas ha ännu sämre ekonomiska förutsättningar. Den ekonomiska situationen för personer med psykiska funktionshinder bör uppmärksammas särskilt. Sysselsättningen är låg och de kompensande system som finns är uppenbarligen inte tillräckliga. Med rätt stöd i omgivningen finns goda möjligheter till rehabilitering som också gäller arbetsförmågan. Den psykiska funktionsnedsättningen är heller inte lika omfattande över tiden.

Många studier har kommit fram till liknande resultat för personer med psykiska eller neuropsykiatriska funktionshinder, oavsett hur målgruppen har definierats. Det är dock först på senare tid som man har uppmärksammat situationen för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, och det är viktigt att beskriva deras levnadsförhållanden. Frågorna i undersökningen HEK har även besvarats av personer som angav att de har ADHD, Aspergers

¹ Trots omfattande svårigheter faller många personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar såsom ADHD utanför LSS, detsamma gäller personer med andra psykiska funktionsnedsättningar. Vi erfar att kommuner gör alltför restriktiva bedömningar utifrån diagnos. Bland annat artikeln ”Stöd och insatser måste kunna ges även om inte alla diagnoskriterier är uppfyllda” publicerad i Läkartidningen 2013 belyser detta.

² Inkomster och utgifter för vissa personer 20-64 med funktionsnedsättningar. Specialbearbetning av SCB:s undersökning HEK. Socialstyrelsen, 2010.

syndrom eller autism. Det rör sig dock om för få personer för att svaren ska kunna särredovisas, men svaren tyder på en utsatt ekonomisk situation.”

Även i rapporten Minuskontot där kunskapsläget gällande ekonomiska villkor för personer med psykisk funktionsnedsättning i Sverige granskats, visas att personer med en psykisk funktionsnedsättning i allmänhet har en betydligt lägre disponibel inkomst och samtidigt högre levnadskostnader än befolkningen i övrigt.³ De har också lägre utbildning och svårare att få arbete. De som har ett arbete tjänar mindre än hälften av genomsnittet. Många är hänvisade till ekonomiskt bistånd, och risken är stor att fastna i ett livslångt bidragsberoende.

När det gäller åldersgränsen om 85 år för reagerar vi på att den är alltför hög.

14.8.3 Avgifter i samband med besök för behovsbedömning och förskrivning inordnas i högkostnadsskyddet för öppenvård

Utredningens förslag: I 17 kap. 6 § HSL läggs till en punkt som förtydligar att avgifter som tas ut i samband med besök för behovsbedömning och förskrivning av hjälpmedel omfattas av reglerna om högkostnadsskydd för öppenvård.

Attention tillstyrker förslaget som innebär ett förtydligande om att avgifter som tas ut i samband med besök för behovsbedömning och förskrivning av hjälpmedel omfattas av reglerna om högkostnadsskydd för öppenvård.

15. Verklig valfrihet

15.2 Regional och lokal information för ökad transparens

Utredningens bedömning: Det finns ett behov av lokal aktuell information till hjälpmedelsanvändare, anhöriga och andra om hur man får tillgång till hjälpmedel, vilka avgifter man behöver betala samt vilka produkter som är förskrivningsbara.

Tema hjälpmedel 1177 Vårdguiden är en utarbetad kanal där sjukvårdshuvudmännen enkelt kan nå ut till invånarna. En väl utarbetad lokal information via Tema hjälpmedel 1177 Vårdguiden kan med fördel användas även av förskrivare som ska informera patienter om alternativa hjälpmedel. Detta hindrar inte att information till användare lämnas även på andra sätt.

Attention tillstyrker utredningens bedömning. Vi vill dock framhålla betydelsen av att informationen görs tillgänglig även för personer med kognitiva nedsättningar, samt anpassad så att även barn kan ta del av informationen.

15.4.1 Stimulera till upphandling som främjar valfrihet och innovationer

Utredningens förslag: Upphandlingsmyndigheten ges i uppdrag att utifrån sin nyligen publicerade vägledning aktivt stimulera och stödja sjukvårdshuvudmännen att genomföra

³ Minuskontot. Ekonomiska villkor för personer med psykisk funktionsnedsättning. Henrik Levinsson och Magnus Jiborn, Hjärnkoll, NSPH

upphandlingar som möjliggör för hjälpmedelsanvändare att välja bland flera hjälpmedel som uppfyller de individuella behoven, samt öka införandet av ny teknik och innovationer. I uppdraget bör också ingå att stödja huvudmännen vid utvärdering av hur väl upphandlade funktioner uppfyller användarnytan, effekter på delaktighet och självbestämmande samt ekonomiska effekter för sjukvårdshuvudmännen. Som en del av uppdraget bör Upphandlingsmyndigheten stimulera huvudmännen till att aktivt involvera potentiella hjälpmedelsanvändare i olika skeden av upphandlingsprocessen.

Attention stödjer förslaget att reglera upphandlingen så att den bidrar till ökad valfrihet.

16 Kompetens och samordning

16.3.1 Säker och ändamålsenlig rehabilitering inom kommunernas ansvarsområde

Utredningens förslag: Att i 11 kap. HSL införa en ny bestämmelse (5 §) med följande lydelse:

Kommunen ska vid planeringen av sin hälso- och sjukvård och äldreomsorg särskilt beakta verksamheternas behov av kompetens i form av arbetsterapeuter och fysioterapeuter. På verksamhetsområden som i huvudsak omfattar rehabilitering bör finnas en medicinskt ansvarig arbetsterapeut eller fysioterapeut.

Utredningens bedömning: I kommunernas planering av sin hälso- och sjukvård samt äldreomsorg behöver rehabilitering lyftas fram ytterligare. Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) har inte alltid erforderliga kunskaper om hjälpmedel. Fler kommuner borde använda sig av medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR). Syftet med den nu föreslagna lagändringen är att öka fysioterapeuters och arbetsterapeuters ansvar för en säker och ändamålsenlig rehabilitering, innefattande tillhandahållandet av bra hjälpmedel, inom kommunens ansvarsområde.

Attention tillstyrker förslaget och markeringen att tydliggöra arbetsterapeuternas ansvar i nämnda verksamheter. Vi ser mycket positiva effekter av att den kompetensen kommer våra målgrupper till del. Vi vill också lyfta att logopederna är en viktig yrkesgrupp för personer med språkstörning.

16.3.2 Förslag om uppdrag att samla och tillgängliggöra kunskap om kognitivt stöd

Utredningens förslag: Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) ges i uppdrag att under tre år (2018-2020) samla och tillgängliggöra bästa tillgängliga kunskap om kognitivt stöd för elever i skolmiljön. Kunskapssammanställningen ska belysa aktuell forskning och annan kunskap kring strategier, bemötande, anpassningar, individanpassat stöd eller hjälpmedel för elever med kognitiv funktionsnedsättning. Med utgångspunkt i kunskapssammanställningen bör SPSM, i samverkan med Skolverket, därefter sprida kunskapen. Arbetet bör genomsyras av ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv.

Utredningens bedömning: Det finns ett stort antal elever med kognitiv funktionsnedsättning, varav många saknar tillgång till hjälpmedel i skolan. Utredningen ser behov av att öka skolpersonalens kompetens i fråga om kognitivt stöd. En förutsättning för att öka kompetensen är att samla och tillgängliggöra bästa tillgängliga kunskap om kognitivt stöd för elever i skolmiljön med stöd i forskning och annan kunskap.

Attention tillstyrker förslaget. Men av betänkandet framkommer att utredningen har funnit att det inom skolans område finns behov av ökad kompetens för att kunna erbjuda individuella stöd till elever med funktionsnedsättning att uppnå uppsatta mål. Utredningen ser störst behov av kompetenshöjande insatser inom området kognitivt stöd och skriver (s. 450) att ”Det kan ifrågasättas om inte lärarutbildningen borde innehålla obligatoriska moment om stöd till elever med kognitiv funktionsnedsättning.” Vi kan bara instämma i detta. Det finns stora behov av att stärka lärarutbildningen i det avseendet. Att gå från det utgångsläget till att föreslå att SPSM under tre år ska ta fram en kunskapssammanställning är bra men helt otillräckligt i en fråga där bristerna är så stora.

I Attentions senaste skolenkät⁴ som genomfördes i maj-juni 2017 uppgav inte ens två av tio (18 %) vårdnadshavare att deras barn fick det stöd som de behöver för att klara målen för undervisningen. Bara 16 procent ansåg att barnens lärare har tillräckliga kunskaper för att kunna anpassa undervisningen efter barnets behov. Femton procent av de som besvarade enkäten uppgav att deras barn under det senaste året varit frånvarande (av andra skäl än sjukdom eller beviljad ledighet) om minst fyra veckor. Situationen är mycket allvarlig och vi ser stora behov av ökat adekvat stöd till elever med kognitiva svårigheter.

När det kommer till spridning av ett sådant förslag anser vi att även alla de tre skolmyndigheterna bör vara en samverkande spridningspartner. Det måste också tillsättas resurser för implementering av kunskapssammanställningen så att den på riktigt blir känd ute i skolorna, bland huvudmännen och andra relevanta aktörer så att den ger verklig nytta. Det måste förankras hos ledningen och aktivt ansvariga för det kvalitetsarbete som förväntas bli resultatet av en sådan sammanställning, måste utses.

För att kognitiva hjälpmedel ska användas mer utbrett i skolorna behövs även teknik- och servicekompetens för att säkerställa att tekniken fungerar. Teknik måste förväntas strula emellanåt, och då måste det finnas tid, kompetens och resurser att hjälpa lärare och elever med den inklusive uppstart och inläring.

I arbetet med framtagandet av kunskapssammanställningen bör självklart funktionsrätts- och brukarorganisationerna göras delaktiga.

16.3.3 Förslag att stärka elevhälsan

Utredningens förslag: Utvidga förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser till att även gälla personalförstärkning inom elevhälsan som avser arbetsterapeut, fysioterapeut eller logoped. Första stycket i 7 § föreslås få följande lydelse.

⁴ ”Det finns så mycket kunskap om NPF, kan inte begripa varför den inte når ut till skolorna”, – en undersökning om hur barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har det i skolan och hur det påverkar familjen. Riksförbundet Attention, 2017

Statsbidrag får lämnas för kostnader för personalförstärkning inom elevhälsan som avser

- 1. skolläkare,*
- 2. skolsköterska,*
- 3. skolkurator,*
- 4. skolpsykolog,*
- 5. arbetsterapeut,*
- 6. fysioterapeut, eller*
- 7. logoped.*

Vidare föreslås att ett nytt andra stycke ska införas i 16 §. Enligt första stycket gäller att om det kommer in fler ansökningar om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan än vad det finns medel för, beslutar Statens skolverk om urval. Vid urvalet ska ansökningar som avser anställning eller uppdrag som skolpsykolog prioriteras före ansökningar som avser skolläkare, skolsköterska eller skolkurator. Utredningen föreslår att ansökningar som avser anställning eller uppdrag som arbetsterapeut, fysioterapeut och logoped ska prioriteras lägre än ansökningar gällande samtliga de andra personalkategorierna.

Attention är positiva till att utredningen lyfter behovet av att stärka elevhälsan med yrkesgrupper som arbetsterapeuter och logoped. De har kompetenser som skolan idag ofta saknar och som är viktiga i arbetet med att skapa de skolmiljöer som barn med funktionsnedsättning har rätt till.

Vi tillstyrker därför förslaget, även om vi inte anser att det är tillräckligt att medel för dessa kompetenser endast kan sökas ifall det finns några kvar. Förslaget är ett steg i rätt riktning. Det är ett erkännande att elevhälsan behöver stärkas med dessa kompetenser, men för att förslaget ska få god effekt bedömer vi att det behöver förenas med mer medel.

Bedömning gällande stöd till barn och unga

Utredningens bedömning: Regeringen bör tillsätta en utredning som ser över och lämnar förslag om förebyggande och främjande arbete riktat till barn och unga. Översynen bör omfatta såväl universellt arbete som selektivt och individuellt anpassat stöd från flera olika professioner.

Attention kan förstå poängen med en utredning som tar ett helhetsgrepp om många av de förslag som föreslås i de många utredningar som varit och är pågående. Trots det är vi klivna till ytterligare en utredning. Vi vet väldigt mycket redan idag om vad som behöver göras, men det görs för lite. De barn som behöver insatser och stöd och även har rätt till behöver få detta nu, inte vänta ytterligare flera år. Vi vill se mer handling.

16.3.4 Förslag om uppdrag att ta fram stöd kring samordning mellan huvudmännen för hjälpmedel till elever med funktionsnedsättning

Utredningens förslag: Socialstyrelsen ges i uppdrag att i samråd med SPSM uppdatera och förvalta den vägledning till skolhuvudmän och sjukvårdshuvudmän om samordning av hjälpmedel till elever med funktionsnedsättning som redan finns publicerad.

Av betänkandet framgår att utredningen bedömer att lokal samverkan och formella överenskommelser mellan sjukvårdshuvudmän och skolhuvudmän är nödvändiga för att uppnå en effektiv handläggning där alla elever med behov skyndsamt får tillgång till fungerande hjälpmedel. Med hänsyn till det tycker vi inte att utredningens förslag som handlar om att uppdatera och förvalta vägledningen om samordning av hjälpmedel till elever med funktionsnedsättning är tillräckligt. Vi tycker att det behövs skarpare förslag som handlar om att sjukvårds- och skolhuvudmännen ska införa och följa lokala överenskommelser om samverkan kring hjälpmedel till elever med funktionsnedsättning. Oavsett huvudman måste barnet få det hjälpmedel som det behöver.

Attention tillstyrker att Socialstyrelsen och SPSM får i uppdrag att uppdatera vägledningen, men med tillägget att resurser för spridning och implementering av vägledning också behöver avsättas. Som framgått ovan saknar vi förslag som handlar om att sjukvårds- och skolhuvudmännen ska införa och följa sådana lokala överenskommelser som tillgodoser hjälpmedel till elever med funktionsnedsättning.

Kompetens hos förskrivare och riktlinjer

En av utredningens slutsats under 8.6.6 är att ett hjälpmedelsområde där behovet av kompetens bedöms öka är kognitiva hjälpmedel. Tidigare i samma avsnitt framkommer att förskrivare behöver mer kunskap om kognitiva hjälpmedel, vilket bekräftas i en enkät som Sveriges arbetsterapeuter gjort. (s. 205) Och av den studie som Hjälpmedelsinstitutet genomfört och som utredningen redogör för framgår att "Förskrivare för barn och vuxna med psykiska och neuropsykiska diagnoser hade lägst kompetens om förskrivningsprocessen, enligt resultaten. De som arbetar inom specialistvård, habilitering och rehabilitering hade bättre kompetens om förskrivningsprocessen än de som arbetar inom primärvården och psykiatri." (s. 206)

Trots att behovet av ökad kunskap om kognitiva hjälpmedel pekas ut, lägger utredningen inga förslag som tillgodoser det behov som finns av ökad kunskap. Som tidigare lyfts i detta remissvar är det också vår erfarenhet att det är svårt för många med kognitiva funktionsnedsättningar att få hjälpmedel förskrivet utifrån behov. Det i kombination med att många av våra medlemsgrupper lever i en ekonomiskt utsatt situation gör detta problem än större. På egen hand kan man ha stora svårigheter att själv införskaffa det man behöver. Det behövs förslag som åtgärdar detta.

I dag råder stor olikhet i de olika landstingen kring förskrivning av hjälpmedel. I en del landsting godkänns vissa hjälpmedel och i andra godkänns de inte. Vi ser idag att det är svårt för många personer med kognitiva funktionsnedsättningar att få förskrivet hjälpmedel utifrån sina behov. Vi ser behov av ökad kunskap om de neuropsykiatriska funktionsnedsättningarna och vilka svårigheter de kan medföra samt ökad kunskap om brukarnas livssituation i övrigt, dvs. att många lever i en ekonomisk utsatt situation med psykisk ohälsa och i behov av samhällsstöd. En del har stora svårigheter att med egna resurser införskaffa den välfärdsteknik som finns på konsumentmarknaden, såsom smartphones och appar.

Idag är det upp till varje sjukvårdshuvudman att besluta om icke medicintekniska produkter som finns tillgängliga på konsumentmarknaden (konsumentprodukter) ska vara förskrivningsbara eller inte. Av det följer att tillämpningen varierar över landet, vilket också kan sägas innebära brister i likvärdigheten såsom utredningen skriver (s. 477).

För att öka delaktigheten och självständigheten i samhället och minska ohälsan för denna grupp, behövs ökad kunskap men också tydliga riktlinjer som säkerställer förskrivning av hjälpmedel utifrån behov och avsett vilket landsting man tillhör. Dagens rekommendationer inom hjälpmedel tolkas alldeles för olika inom landstingen. Vi hade önskat riktlinjer som förtydligar detta för en mer likvärdig förskrivning av kognitiva hjälpmedel.

17.1 Inkluderande teknik

17.2.4 Hälso- och sjukvårdens ansvar för produkter som användare köper själv

Utredningens bedömning: Sjukvårdshuvudmännen behöver ha en tydlig policy i fråga om förskrivares ansvar för råd och stöd kring användning av produkter som användare redan har eller nyligen införskaffat på egen hand. Sjukvårdshuvudmännen behöver också ha en tydlig policy kring hur personalen ska hantera frågor som ställs av anhöriga och användare inför egna inköp av produkter. I detta bör även, som en del av arbetsgivaransvaret, ingå att erbjuda förskrivare kompetensutveckling ifråga om policydokumentens innehåll.

För att säkerställa likvärdigheten över landet är det önskvärt att sjukvårdshuvudmännen samverkar i utarbetandet av de lokala riktlinjerna. Utredningen bedömer att det i dagsläget inte finns tillräckligt underlag för att kunna lämna nationella rekommendationer i frågan.

Vi instämmer i att det är bra med en tydlig policy kring vad som gäller i frågan, och skulle gärna se nationella rekommendationer.

17.3.1 Sammanställa kunskapsöversikter

Utredningens förslag: SBU ges i uppdrag att utifrån aktuell forskning kartlägga befintligt kunskapsläge, inklusive bristande evidens och kunskapsluckor, för olika medicintekniska hjälpmedel som används som kompensatoriskt stöd inom hälso- och sjukvård samt inom omsorg. SBU ska tillsammans med användare och berörda professioner identifiera områden där forskning bedöms som angelägen samt vilka vetenskapliga utvärderingar och systematiska översikter som är både angelägna och genomförbara. I ett andra steg bör SBU utifrån behovsinventeringen genomföra systematiska översikter på de särskilt angelägna hjälpmedelsområdena.

Uppdraget bör ske i dialog med berörda funktionshindersonsorganisationer och vårdgivare.

Attention tillstyrker förslaget.

17.3.2 Kartlägga förskrivning av icke medicintekniska produkter som hjälpmedel

Utredningens förslag: Vårdanalys ges i uppdrag att kartlägga förskrivning av icke medicintekniska produkter ur ett patient-, brukar- och samhällsperspektiv. Som en del av kartlägningsarbetet bör myndigheten undersöka hur vanligt det är i dag att icke medicintekniska produkter förskrivs som hjälpmedel, vilka orsakerna till variationer är, hur hjälpmedlen upplevs av användare, nyttan av dessa produkter, ekonomiska effekter för

huvudmännen samt omfattningen av de risker som finns med att förskriva icke medicintekniska produkter som hjälpmedel. Det bör även undersökas i vilken utsträckning förskrivare i dag skulle vilja förskriva en konsumentprodukt för att bäst möta användares behov, men hindras i detta på grund av sjukvårdshuvudmännens regelverk.

Attention tillstyrker förslaget. Vi vill också framhålla vikten av att funktionsrätts- och brukarorganisationerna görs delaktiga. Samt att personer med kognitiva svårigheter kan behöva stöd i samband med val av hjälpmedel, så att de får ett hjälpmedel som de har faktiskt nytta av.

17.3.3 Uppdrag om uppföljning till Myndigheten för delaktighet

Utredningens förslag: MFD ges i uppdrag att följa upp hur teknik som individstöd bidrar till ökad delaktighet och förbättrade levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning.

Arbetet bör ske sektorsövergripande och kan omfatta inhämtande av statistik, data och annan uppföljning som görs av andra myndigheter och organisationer inom relevanta sektorer. Uppföljningen ska bidra till att synliggöra hur användningen av individstöd inom olika system kan bidra till ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Uppdraget bör även belysa hur individstöd samspelar med utformningen av miljön och universellt utformade produkter, i syfte att förbättra tillgängligheten i samhället. I uppdraget bör även ingå att MFD samverkar med andra aktörer med ansvar för hjälpmedel och motsvarande teknikstöd.

Attention tillstyrker förslaget. Vi vill framhålla att teknik som individstöd kan göra all skillnad när det handlar om delaktighet och bättre levnadsvillkor. Teknik som individstöd kan göra att man klarar skolan, klarar av att arbeta, klarar av att ha ett hem och ett fungerande hushåll. Att förskrivningen är likvärdig och genomsyras av kunskap om funktionsnedsättningar och individers olika behov och levnadsförhållanden, och förskrivs utifrån behov är därför mycket viktigt.

17.3.4 Samverkansforum hos Myndigheten för delaktighet

Utredningens förslag: MFD ges i uppdrag att initiera ett samverkansforum gällande teknik som individstöd som kan bidra till ökad delaktighet, självbestämmande och jämlika levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning.

Samverkansforumet ska vända sig till i första hand landsting, kommuner och statliga myndigheter med ansvar för olika stöd för personer med funktionsnedsättning. Syftet med samverkansforumet är att beskriva potentiell nytta med olika kategorier av individstöd. Detta kan i sin tur utgöra underlag för huvudmännen vid ställningstagande till vilken teknik som ska erbjudas som stöd. Samverkansforumet ska också kunna fungera som en inspirations och kunskapsplattform för enskilda med funktionsnedsättning. I uppdraget ingår att ha en dialog med berörda funktionshindersonsorganisationer.

Fokus bör inledningsvis vara digital teknik. Beroende på utfallet, kan även andra individstöd ingå senare.

Attention tillstyrker förslaget.

18 Statligt stöd och styrning

18.4.1 Socialstyrelsens roll på hjälpmedelsområdet

Utredningens bedömning: *Det behöver förtydligas att hjälpmedel som förskrivs enligt HSL ingår i Socialstyrelsens ansvar som förvaltningsmyndighet för verksamhet som rör hälso- och sjukvård.*

Attention tillstyrker förtydligandet av Socialstyrelsens ansvar som huvudansvarig på nationell nivå för kunskapsstöd, normering, uppföljning och utvärdering för hjälpmedel som förskrivs enligt HSL.

Vi vill också att Socialstyrelsen bidrar med ökad kunskap och fortlöpande kompetensutveckling hos hjälpmedelsförskrivare, så att de hänger med i den tekniska utvecklingen och våra gruppers olika svårigheter och behov. Genom tydliga riktlinjer kan Socialstyrelsen skapa större tydlighet i syfte att säkerställa att personer med osynliga funktionsnedsättningar, såsom de neuropsykiatriska, får den stöd och det hjälpmedel som individen behöver. Med en ökad tydlighet kan Socialstyrelsen bidra till en ökad jämlikhet på området.

18.4.2 Styrningen av MFD:s sektorsövergripande arbete

Utredningens förslag: *Regeringen bör förtydliga att MFD löpande ska arbeta med sektorsövergripande frågor rörande produkter och tjänster som digital teknik, personliga hjälpmedel och välfärdstekniska lösningar.*

Utredningens bedömning: *Myndighetens instruktion bör ses över så att MFD:s uppgifter på området hjälpmedel och välfärdsteknik blir tydliga.*

Detta förslag är svårt för oss att ta ställning till. Vi kan se fördelar med att allt kring hjälpmedel finns samlat exempelvis hos Socialstyrelsen, men vi kan också se positiva effekter av utredningens förslag. Viktigt är då att MFD får ett tydligt uppdrag och resurser för detta.

Vi saknar det praktiskt inriktade utvecklingsarbete som tidigare bedrevs inom Hjälpmedelsinstitutet, där man i samarbete med funktionshinderorganisationerna prövade nya metoder, arbetssätt och teknikstöd. Var kommer det arbetet finnas i framtiden?

Riksförbundet Attention – för barn, ungdomar och vuxna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionshinder (NPF) och deras familjer. Vi företräder personer med egna funktionsnedsättningar, anhöriga och personal som möter våra grupper inom t.ex. skola, vård, socialtjänst, arbetsförmedling och försäkringskassa. Bland våra medlemmar finns personer med ADHD, Aspergers syndrom/ASD, Tourettes syndrom, språkstörning samt personer med nedsatt förmåga att läsa, skriva och räkna.